

Pot mesurar-se millor el coneixement declarat del català?

F. XAVIER VILA I MORENO

Centre Universitari de Sociologia i Comunicació, Universitat de Barcelona i Parc Científic de Barcelona
Xarxa CRUSCAT, Institut d'Estudis Catalans

1. Entre la distinció i la desvinculació del coneixement i l'ús

La sociolingüística catalana es debat des de fa cert temps en una paradoxa. D'ençà que va començar el procés de normalització del català, hom confirma repetidament que els nivells de coneixement del català augmenten, fins al punt d'arribar a percentatges més que notables. Ara bé, almenys des de la dècada de 1990, hom constata que l'extensió del coneixement del català no n'ha implicat l'augment correlatiu de l'ús. Aquesta constatació ha acabat desembocant en la idea que el coneixement i l'ús d'una llengua segueixen camins en bona mesura independents, com si, en el fons, conformessin dues realitats no solament distintes sinó fins i tot desvinculades.

La distinció acurada entre el coneixement i l'ús lingüístics és òbviament positiva, i la idea que ambdues dimensions del fet lingüístic poden seguir itineraris no sempre coincidents és igualment encertada. Però l'extensió del pressupòsit de la desvinculació entre coneixement i ús entre els professionals i, fins i tot, entre la ciutadania planteja com a mínim dos problemes que demanen reflexió.

El primer problema que planteja la desvinculació de les dues nocions és alhora d'ordre conceptual i pràctic, i té conseqüències pregones per a la política lingüística: si hom accepta que l'estancament de l'ús no es deu a la manca de competència, no queda més remei que atribuir-lo a qüestions ideològiques, actitudinals o representacionals. És així que, en entorns determinats, s'ha instal·lat una mena de sentència lapidària sobre el motiu pel qual no creix l'ús privat del català, sobretot amb vista a les noves generacions: «El saben, però no el volen parlar». Això implica pressuposar, en realitat, que els infants i joves que no parlen en català ni tan sols en els contextos més favorables, com ara davant les càmeres de TV3, actuen moguts per consideracions ideològiques, gairebé per militància lingüística. No cal insistir en els perills que genera aquest plantejament reduccionista, que han estat analitzats en un altre lloc (vegeu Vila, 2004).

El segon problema que genera la desvinculació entre coneixement i ús té un vessant psicolingüístic que deriva de la natura solidària d'ambdues dimensions lingüístiques. De fet, presa en sentit literal, la desvinculació absoluta entre el coneixement i l'ús

no té cap mena de sentit. Tota la recerca sobre adquisició lingüística deixa clar que no hi ha adquisició d'una L2 —i no diguem d'una L1!— sense un ús actiu i significatiu d'aquesta llengua. L'increment de l'ús és condició *sine qua non* per a l'increment del coneixement. El coneixement d'una llengua és un fenomen gradual, molt complex i multidimensional, que fa passar els aprenents per un llarg seguit d'estadis que van des del monolingüisme fins al bilingüisme equilibrat (els qui hi arriben), passant per tot un seguit d'estadis intermedis (bilingües incipients, bilingües amb domini d'una llengua determinada, etc.) (vegeu Boix i Vila, 1998, cap. 6; Siguan, 2001, cap. 1 a 5, i Baker i Prys Jones [ed.], 1998). Amb l'objectiu de produir-se adequadament, l'adquisició requereix que l'aprenent es vegi sotmès a unes condicions d'exposició riques i variades, i se senti empès a produir en els diversos registres i modalitats de la llengua en procés d'adquisició.

El recordatori de la vinculació intensíssima entre el coneixement i l'ús sembla especialment adequat a l'hora de replantejar alguns dels discursos sobre la llengua que es produeixen sobretot a Catalunya. Si, com indica la recerca internacional, no s'adquireix veritablement una llengua sense usar-la, resultaria certament sorprenent que a Catalunya augmentés sistemàticament el coneixement d'un idioma del qual no s'incrementés l'ús. En altres paraules, potser convé replantejar l'abast real de l'extensió del coneixement del català durant els darrers anys.

2. El mesurament dicotòmic i el mesurament escalar del coneixement: comparació i contradiccions

Per desembullar la paradoxa apuntada, caldria tal vegada reconsiderar les eines de mesurament dels coneixements lingüístics usades fins ara. Limitant-nos a les dades demolingüístiques,¹ cal recordar que la immensa majoria d'evidències entorn de l'increment del coneixement del català a Catalunya prové de preguntes plantejades en termes dicotòmics (a les quals cal respondre *sí*

1. L'estudi de les eines de mesurament de tipus experimental és mereixedor de tota una altra recerca.

Taula 1

Percentatge de persones que declaren saber català en termes dicotòmics i mitjana de coneixement. Catalunya, 2003. Mesurament escalar

Nivell	L'entén	El sap parlar	El sap llegir	El sap escriure
Percentatge de sí	97,4 %	84,7 %	90,5 %	62,3 %
Mitjana	8,6	7,4	7,7	5,4

FONT: EULC-03.

[*que en sap*] o no [*que en sap*]). No és gens absurd pensar que darrere de les respostes afirmatives s'amaga un percentatge de parlants amb una competència excessivament feble per ser considerats parlants realment competents en català. El problema és, òbviament, com es pot identificar aquests parlants i, sobretot, com es pot replantejar el mesurament per fer-lo més adequat a les necessitats de recerca.

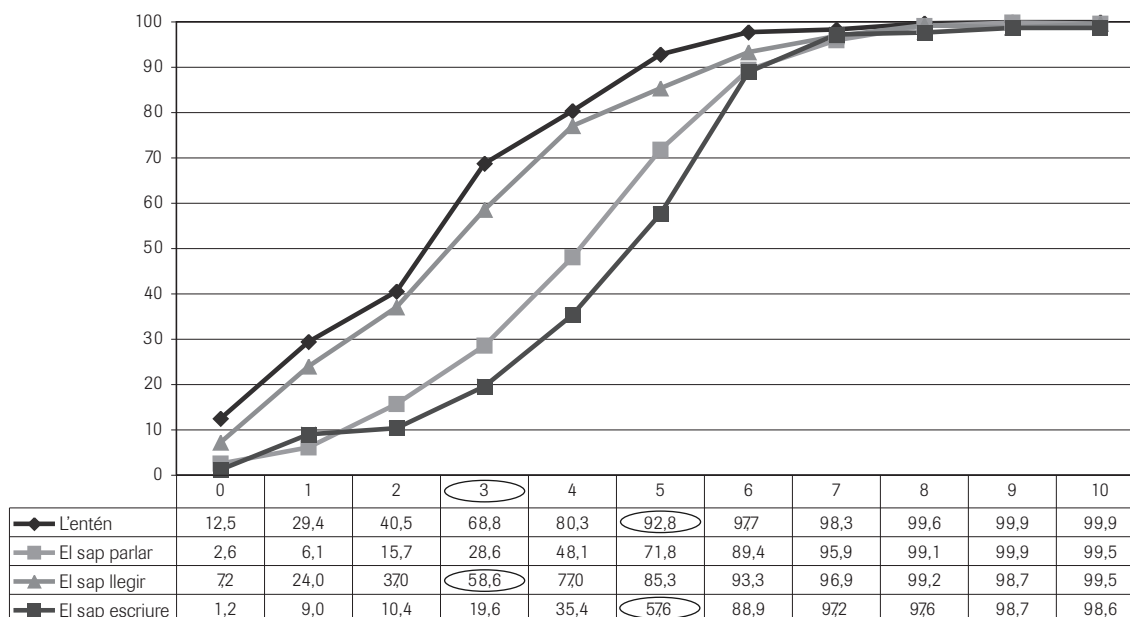
L'onada d'enquestes d'usos lingüístics (d'ara endavant, EUL) 2003-2004 ofereix diverses oportunitats de posar a prova aquestes apreciacions. Per començar, hom pot comparar el mesurament dicotòmic del coneixement del català amb un mesurament escalar —igualment autoavaluat— de 0 a 10 (vegeu la taula 1). És obvi que la comparació entre percentatges i mitjanes no pot fer-se de manera directa, però n'hi ha prou de posar de cos-

tat els resultats dicotòmics i les mitjanes de coneixement per percebre alguns elements de força interès.

Salta a la vista que el mesurament escalar sembla proporcionar uns resultats més baixos de coneixement de català que no pas el dicotòmic. És legítim, doncs, demanar-se si les diferències de plantejament permeten que sota les respostes positives en la pregunta dicotòmica s'aixoplugui un cert percentatge de coneixedors substancialment febles. Per veure si això és així s'ha construït el gràfic 1, en el qual es combinen els resultats dels mesuraments dicotòmics i escalars. Les línies del gràfic mostren el percentatge de sí [*que entenc, sé parlar, sé llegir o sé escriure en català*] i de no [*entenc, sé parlar, sé llegir o sé escriure en català*] encreuat amb la nota de català autoatorgada pels mateixos parlants. D'aquesta manera se sap quants dels informants que

Gràfic 1

Mesurament dicotòmic de saber català segons mesurament escalar de saber català. Catalunya, 2003. Percentatges

○ = puntuació més baixa en què més del 50% de respostes són positives.

s'autoatorguen un 0 (o un 3, un 5, un 8, etc.) de català (entendre, parlar, llegir o escriure) han contestat *sí* i *no* en la pregunta dicotòmica de la mateixa habilitat lingüística.

El gràfic palesa que els mesuraments dicotòmic i escalar del coneixement ofereixen uns resultats considerablement diferents. En realitat, només sembla haver-hi coincidència plena entre els dos mesuraments en els nivells de coneixement superior, ja que pràcticament el 100 % de les persones que declaren un nivell de 8, 9 o 10 de català diuen que l'entenen i que saben parlar, llegir i escriure en aquest idioma.

La coincidència entre els dos sistemes de mesurament també és molt important en els nivells inferiors de coneixement, encara que en menor grau. En termes estrictes, aquesta coincidència es limita al nivell 0, ja que la discrepància entre els dos tipus de mesurament creix molt ràpidament des del nivell 1, sobretot pel que fa a les capacitats receptives. En altres mots, hi ha percentatges significatius de persones que diuen que saben català tot i considerar que en tenen un nivell de només 1, 2 o 3.

Finalment, cal notar que la relació entre mesuraments segueix trajectòries diferents en cadascuna de les quatre habilitats (entendre, parlar, llegir i escriure). N'hi ha prou d'analitzar en quin moment s'assoleix la majoria de *sí*, és a dir, a partir de quina puntuació hi ha més persones que consideren que saben entendre o llegir en català. Per a la comprensió i la lectura sembla que n'hi ha prou amb un nivell de 3, mentre que per a la capacitat de parlar-lo i escriure'l no s'assoleix el 50 % fins al nivell de 5, i amb fortes diferències internes.

Les diferències detectades entre els mesuraments dicotòmics i els escalars tenen almenys dues conseqüències lògiques: d'una banda, posen en dubte la precisió de tots dos sistemes; i de l'altra, confirmen que hi ha un sector no negligible de persones que d'alguna manera vacil·len a l'hora de declarar les capacitats lingüístiques pròpies, probablement perquè se situen en uns nivells intermedis d'adquisició que, per definició, no suporten bé els plantejaments dicotòmics. Hi ha motius, doncs, per analitzar el comportament dels *sí* intermedis, és a dir, dels informants que, tot i respondre que *sí* saben català en termes dicotòmics, proporcionen informacions suficients perquè hom consideri dubtós el nivell propi de coneixement. En els apartats següents s'analitzaran les característiques principals d'aquests informants.

3. La identificació dels «sé parlar català» dubtosos

S'ha centrat l'anàlisi en els resultats de l'habilitat de parlar català a Catalunya a partir de l'EULC-03. Sobre la base d'aquesta enquesta s'ha identificat un subgrup d'informants que, d'entrada, ofereix motius per sospitar que sobrevalora la competència prò-

pia en català. Aquest col·lectiu, que denominarem «sé parlar català» dubtosos, queda definit perquè:

- 1) Va contestar *sí* a la pregunta «sap parlar en català?».
- 2) Va declarar una llengua inicial diferent de català o català i castellà.
- 3) Va contestar tota l'entrevista en castellà; és a dir, s'exclouen de l'anàlisi les persones que van respondre en català o en català i castellà.

La selecció d'aquests tres criteris té a veure tant amb la realitat sociolingüística de Catalunya com amb la configuració de l'enquesta analitzada. En primer lloc, ens centrem en els informants que declaren que saben parlar català perquè els altres, per definició, no poden ser dubtosos. En segon lloc, ens concentrem en els no-catalanoparlants inicials perquè es parteix de la base que a Catalunya l'oblit del català és estadísticament irrellevant entre els parlants nadius d'aquesta idioma, ja siguin monolingües o bilingües inicials. Finalment, utilitzem la llengua emprada durant l'enquesta com un indicador de coneixement de català: no són considerats *dubtosos* els informants que parlen en català o, fins i tot, en català i castellà durant l'enquesta. Cal tenir present que, d'acord amb el protocol, la persona enquestada era lliure de triar la llengua de resposta, i si més no en principi tots els entrevistadors eren capaços d'expressar-se correctament en les dues llengües oficials.²

En altres paraules, aquesta anàlisi se centra en els parlants de català com a segona llengua que no donen cap evidència de saber parlar en català durant l'enquesta.

L'aplicació d'aquests criteris condueix a crear una submostra de 1.106 individus (51,7 % homes i 48,3 % dones). Els «sé parlar català» dubtosos són un percentatge molt significatiu del total de persones que diuen que saben parlar català en l'enquesta: sobre un total de 5.471 informants, el 84,7 % va respondre que sabia parlar català ($n = 4.634$). Els «sé parlar català» dubtosos són, per tant, un 23,9 % de les persones que van declarar saber parlar català i un 20,2 % del total de la mostra. Unes xifres que cal tenir molt en compte en l'anàlisi global.

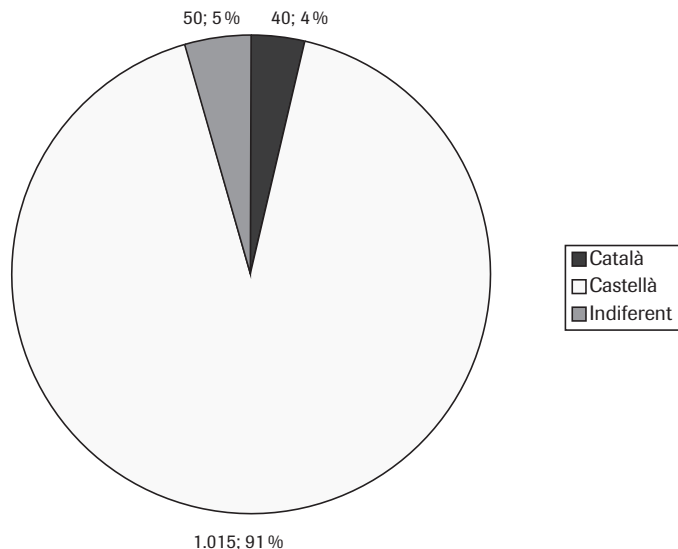
4. La preferència lingüística dels «sé parlar català» dubtosos

La primera de les dades que cal tenir en compte en analitzar aquest col·lectiu és que, en el moment de triar en quina llengua volien que se'ls fes l'entrevista, aquests informants van decantar-se pel castellà en percentatges aclaparadors (vegeu el gràfic 2). Aquesta, com

2. Per tant, en principi cal descartar que la tria del castellà d'alguna persona entrevistada es degués a la manca de competència en català de l'entrevistador.

Gràfic 2

Llengua preferida per les persones entrevistades a l'hora de fer l'entrevista. Catalunya, 2003. Nombres absoluts i percentatges

és sabut, era una pregunta explícita que es feia al començament de l'entrevista i que determinava la llengua de l'entrevistador.

El 91 % d'aquests informants va preferir de ser entrevistat en castellà; només un 4 % d'aquestes persones va declarar preferir de ser entrevistat en català, i un 5% suplementari es va declarar indiferent en relació amb la llengua triada.

Resulta interessant de fixar-se en el comportament del 9 % d'entrevistats que no van triar el castellà d'entrada. En principi, i d'acord amb el protocol establert per a l'EULC-03, l'entrevistador havia d'adaptar-se a la llengua triada per la persona entrevistada i optar pel català en el cas d'indiferència. En conseqüència, doncs, els entrevistadors d'aquest 9% devien iniciar l'entrevista en català. Tot i això, i d'acord amb les condicions explicitades a l'apartat anterior, els entrevistats van contestar exclusivament en castellà (ni tan sols en català i castellà). Així doncs, sembla que pot afirmar-se que, llevat d'errors o excepcions molt concretes, la llengua d'expressió oral preferida pel col·lectiu analitzat —almenys fins on és empíricament demostrable en aquests moments— és el castellà.

5. La llengua inicial i d'identificació dels «sé parlar català» dubtosos

El fet que el castellà sigui la llengua d'expressió oral preferida d'aquest grup no hauria de sobtar, perquè aquesta és també la

llengua inicial predominant d'aquest col·lectiu (95,3%). Les altres opcions eren molt minoritàries: 2,3% per a les altres llengües de l'Estat espanyol, 1,5% per a altres llengües de la resta d'Europa i 0,3% per a altres llengües.

També és el castellà la principal llengua d'identificació dels integrants (vegeu la taula 2): gairebé el 90% dels membres del subgrup analitzat declaren que aquesta és la seva llengua, una xifra que s'eleva a quasi el 95% si hom hi afegeix els bilingües català/castellà.

En comparació, el català només és la llengua d'identificació d'un migrant 4% dels informants sotmesos a estudi.

6. El coneixement del català entre els «sé parlar català» dubtosos

Les dades apuntades assenyalen que el castellà ocupa una posició privilegiada en el repertori lingüístic del col·lectiu que s'analitza, és a dir, dels «sé parlar català» dubtosos: és la llengua inicial, d'identificació i la preferida a l'hora de contestar l'entrevista. Ara bé, aquests trets no són prou per posar en dubte la capacitat de parlar català dels integrants. Convé fer un pas enllà i analitzar les respostes a la pregunta de quin nivell de català tenen.

En termes escalars, cal assenyalar que el coneixement de català d'aquest col·lectiu no és, d'entrada, negligible (vegeu la taula 3).

Taula 2

Llengua d'identificació dels «sé català» dubtosos. Catalunya, 2003. Nombres absoluts i percentatges

		Freqüència	Percentatge	Percentatge vàlid	Percentatge acumulat
Vàlids	Català	43	3,9	3,9	3,9
	Castellà	994	89,8	89,8	93,7
	Català i castellà	42	3,8	3,8	97,5
	Una altra llengua d'Espanya	11	1,0	1,0	98,5
	Una altra llengua d'Europa	13	1,2	1,2	99,7
	Altres llengües	3	0,3	0,3	100,0
Total		1.106	100,0	100,0	

Taula 3

Estadístiques descriptives del col·lectiu de «sé parlar català» dubtosos

	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desviació típica
Coneixement del català: entendre'l	1.104	0	10	8,48	1,638
Coneixement del català: parlar-lo	1.104	0	10	6,79	2,019
Coneixement del català: llegir-lo	1.104	0	10	7,34	2,475
Coneixement del català: escriure'l	1.102	0	10	4,73	3,466
N vàlid (segons la llista)	1.099				

Ara bé, en termes comparatius, el coneixement de català dels «sé parlar català» dubtosos se situa per sota de la mitjana de la població de llengua inicial catalana, de la mitjana de la població que contesta en català a l'enquesta i, fins i tot, de la mitjana de coneixement de català de la població general. Per què? Resulta que els «sé parlar català» dubtosos tendeixen a atorgar-se puntuacions més aviat intermèdies de català. Així, i en relació amb la capacitat de parlar-lo, les autoavaluacions del col·lectiu «sé parlar català» dubtosos se situen en nivells de 8, 7, 5, 6 i 10, per aquest ordre (vegeu el gràfic 3).

Hi ha, doncs, un col·lectiu bàsicament castellanoparlant inicial que diu que prefereix usar aquest idioma durant l'entrevista i que així ho fa en la pràctica, que s'identifica bàsicament amb aquest idioma i que, tot i que declara que *s'* sap parlar català, tendeix a atribuir-se un coneixement predominantment intermedi d'aquest idioma. De fet, la suma dels qui s'autoatribueixen un nivell de 8, 9 o 10 no arriben ni al 40 % del total d'aquest col·lectiu. És a dir, que una mica més del 60 % dels «sé parlar català» dubtosos tenen uns nivells intermedis o baixos.

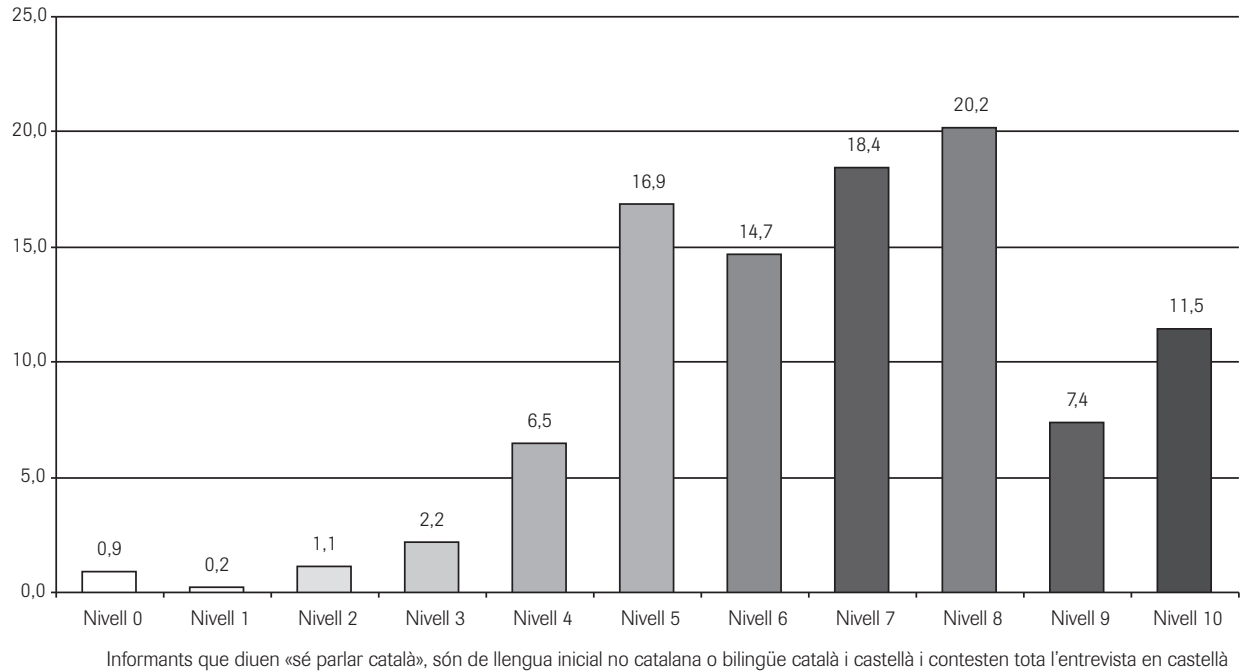
7. Els usos lingüístics dels «sé parlar català» dubtosos

Atesos els precedents, és fàcil imaginar que l'ús del català en aquest segment és poc freqüent. Això és així, certament, tot i que amb certs matisos. En el gràfic 4 hi ha distribuïts en termes percentuals els informants del col·lectiu integrat en els «sé parlar català» dubtosos. Tal com pot comprovar-se, un 69 % d'aquestes persones enquestades diu que fa un ús nul o reduït del català. Només un 4 % són usuàries habituals del català, és a dir, usen el català només o predominantment en una majoria d'àmbits, i el percentatge de les que diuen que viuen en català de manera força exclusiva és irrellevant.³ Això sí, un 27 % dels informants pot catalogar-se d'*alternador*, perquè declara fer un ús abundant, per bé que no exclusiu, del català en alguns dels àmbits de vida

3. Per al significat precís d'aquests qualificatius, vegeu Vila, 2005.

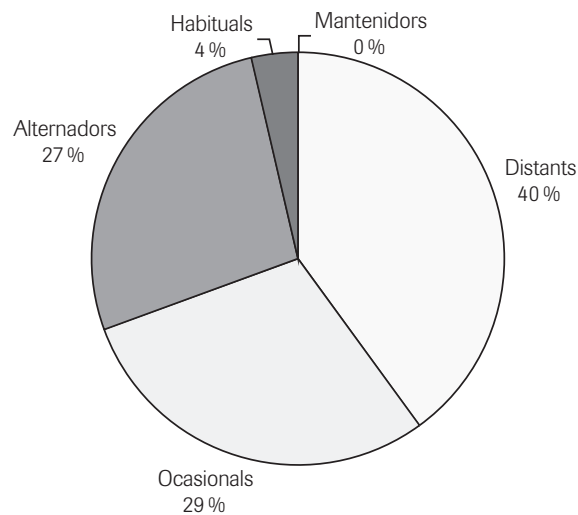
Gràfic 3

Nivell de coneixement de català dels «sé parlar català» dubtosos. Catalunya, 2003. Percentatges

Gràfic 4

Distribució del col·lectiu dels «sé parlar català» dubtosos segons el perfil d'usos lingüístics dels informants. Catalunya, 2003. Percentatges

social. Cal no oblidar, amb tot, que aquestes són dades declarades, no pas observades, la qual cosa permet sobrevalorar o infravalorar l'ús efectiu d'una llengua.

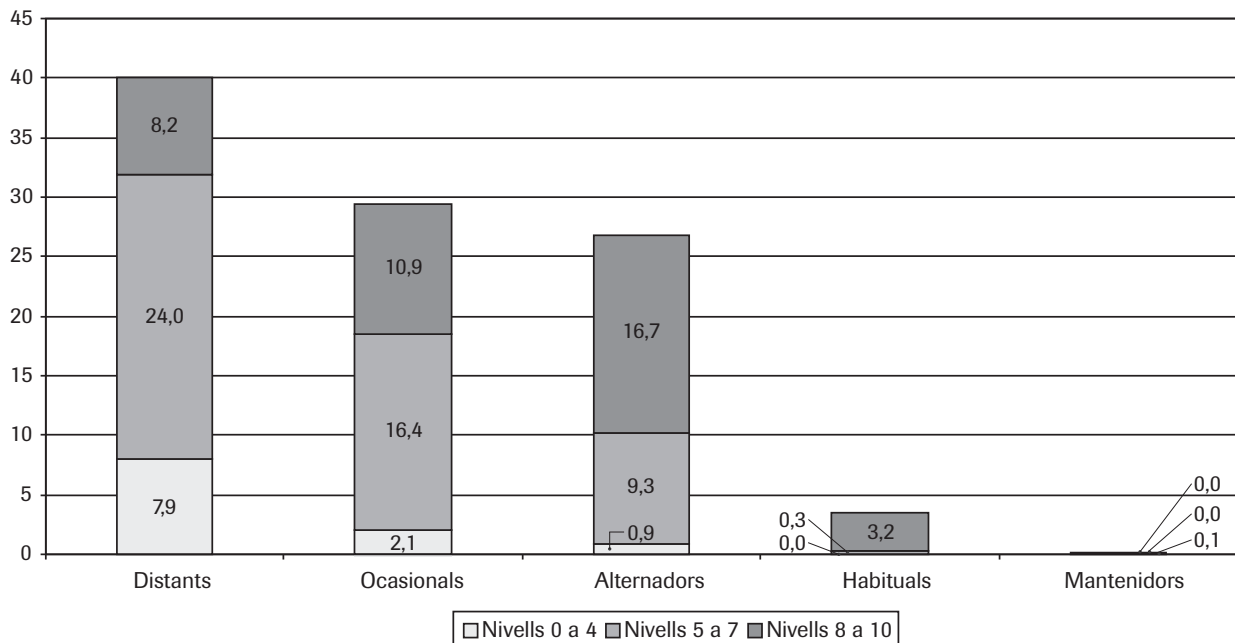
8. L'anàlisi combinada dels usos i els coneixements lingüístics dels «sé parlar català» dubtosos

Hom pot combinar el nivell de català amb el perfil d'ús d'aquest idioma. No pas sorprenentment, hi ha una forta relació entre les dues variables, tal com es palesa en el gràfic 5: gairebé tots els qui diuen fer un ús elevat del català declaren igualment un coneixement superior de català (de 8 o més en una escala de 0 a 10); aquests darrers són també majoria àmplia entre els alternadors. Per contra, els coneixedors intermedis dominen de molt les columnes d'usuaris febles de català, tant en el cas dels distants com en el cas dels ocasionals.

El gràfic mostra també que hi ha un segment significatiu de persones englobades entre els «sé parlar català» dubtosos que addueixen uns nivells superiors de català (8, 9 o 10) i un ús nul o escàs d'aquest idioma. Ara bé, el percentatge d'aquests coneixedors sòlids del català que no en fan gaire ús amb prou feines arriba al 20% del col·lectiu estudiat.

Gràfic 5

Distribució dels «sé parlar català» dubtosos segons el nivell de parla i el perfil d'ús de català. Catalunya, 2003. Percentatges

A partir de les dades exposades, hom pot identificar alguns subgrups entre els «sé parlar català» dubtosos, és a dir, les persones enquestades que diuen que saben parlar català tot i que no el tenen per llengua inicial i no l'usen durant l'entrevista. Concretament, en aquest col·lectiu poden distingir-se:

a) Un 10% de coneixedors de nivells baixos (entre 0 i 4), gairebé tots usuaris febles (distsants o ocasionals) del català.

b) Un 40% de coneixedors de nivells intermedis (entre 5 i 7), que també són usuaris febles.

c) Un 19% de coneixedors de nivells superiors (entre 8 i 10), que són usuaris febles.

d) Un 9% de coneixedors de nivells intermedis (entre 5 i 7) i usuaris alternadors.

e) Un 20% de coneixedors de nivells superiors (entre 8 i 10) i usuaris alternadors, habituals i mantenidors.

La consideració d'aquests resultats permet intentar alguna matisació de les xifres de coneixement del català obtingudes amb preguntes dicotòmiques. Aquestes matisacions poden expressar-se en un sistema d'hipòtesis que va de la més conservadora a la més agosarada:

– *Hipòtesi més conservadora*: el 10% dels dubtosos inclòs en el grup *a* no hauria de ser inclòs en el còmput de coneixedors del català, atès que ni en fa ús ni en declara nivells de coneixement intermedis, sinó baixos.

— *Hipòtesi més radical*: només els integrants de *e*, és a dir, un 20 % dels dubtosos, coincidents amb els que declaren fer un ús sovintejat o dominant del català, han de ser tinguts en compte en el recompte de coneixedors efectius de l'idioma.

— *Hipòtesi intermèdia*: almenys els membres de *a* i *b* (50 % del col·lectiu dels «sé parlar català» dubtosos) no haurien d'entrar en el còmput de parlants veritablement competents en català, perquè es tracta de parlants massa febles i molt escassament incorporats a l'ús efectiu de la llengua.

9. Els «sé parlar català» dubtosos: algunes conclusions

A Catalunya, les preguntes de coneixement de català de plantejament dicotòmic tendeixen a recollir uns percentatges de respostes positives molt elevats. Aquests resultats són sovint mirats amb suspicàcia, tant per l'opinió pública com pels especialistes en llengua i societat. Una suspicàcia que és similar a la que es genera quan hom fa públics resultats provinents de preguntes dicotòmiques que són igualment elevats en altres territoris més descatalanitzats.

La difusió d'uns resultats *massa* elevats té com a conseqüència la desconfiança respecte de les dades i, al capdavall, respecte de la recerca sociolingüística en general. En aquest cas, la insistència a difondre uns resultats optimistes de coneixement planteja una paradoxa que no deixa de ser absurda: si a Catalunya quasi tothom «sap» català i no el parla deu ser perquè no vol parlar-lo; això vol dir que hi ha moltíssima gent que ha après a parlar català sense parlar-lo mai enlloc i que, damunt, té reticències a parlar-lo. Una situació com a mínim curiosa, per no dir preocupant.

En aquest capítol s'han analitzat els resultats del coneixement del català parlat a Catalunya a partir de l'EULC-03. L'anàlisi detallada d'aquests resultats permet constatar que entre els informants que contesten *sí* a la pregunta de saber parlar hi ha un percentatge de respostes *sospitoses*, procedent d'un col·lectiu que s'ha denominat «sé parlar català» dubtosos. Es tracta d'un col·lectiu que declara fer un ús nul o simplement ocasional del català, que valora que el nivell propi de coneixement de català és més aviat mitjà o baix, i que prefereix servir-se del castellà, que és la llengua inicial i d'identificació majoritària, a l'hora d'expressar-se oralment. En l'enquesta esmentada, els «sé parlar català» dubtosos són un 23,9 % de les persones que declararen saber parlar català i un 20,2 % del total de la mostra. En termes generals, es tracta d'un col·lectiu amb competències baixes o intermèdies que es veu gairebé forçat pel procediment de preguntes dicotòmiques a autocatalogar-se com a coneixedor del català, però que en la pràctica no té ni l'hàbit ni la competència comunicativa real per servir-se del català amb comoditat raonable.

La comprensió més adequada de la realitat sociolingüística de Catalunya demanaria més precisió a l'hora de mesurar els coneixements de català de la població. La conseqüència d'aquesta millora de la precisió tindria com a resultat la retallada dels percentatges de coneixement de català, ja que una part dels *sí* dubtosos deixaria de computar-se com a veritables coneixedors, si més no pel que fa a les habilitats productives. Resulta complicat aventurar-se a calcular el percentatge exacte de parlants dicotòmics suposats que caurien de la llista, però sens dubte seria significativa. En l'EULC-03, un 84,7 % de les 5.471 persones enquestades va respondre que sabia parlar català ($n = 4.634$). La hipòtesi de retallada més conservadora rebaixaria aquest percentatge a poc més del 81 %; la més agosarada el duria fins a l'entorn del 69 %, i la intermèdia l'acostaria al 75 %.

Les hipòtesis de retallada proposades en aquest article acosten les xifres de coneixedors a les xifres de persones que s'autoatorguen uns resultats elevats en mesuraments escalars. Concretament, d'acord amb les dades de l'EULC-03 i en relació amb el fet de saber parlar català, un 63 % de la població s'autoatorgaria un 8, 9 o 10 de puntuació; aquesta xifra s'eixampla fins al 72 % si hom hi afegeix els qui s'autoatorguen un 7 sobre 10, i fins al 78 % si s'hi sumen els qui es posen un 6 sobre 10. La via del mesurament escalar pot ser una via per millorar la precisió dels estudis, però n'hi ha d'altres. Sense moure's de les anàlisis de coneixements declarades, hom pot optar per preguntes amb més opcions que la dicotomia simple (tricotòmiques, tetracotòmiques, etc.) o es pot perfilar almenys millor —fent més exigents— les opcions de les respostes dicotòmiques. El problema tècnic i conceptual, és clar, és determinar una frontera, necessàriament arbitrària, allà on hi ha un *continuum*. Però la recerca sociolingüística haurà de fer-ho tard o d'hora si no vol continuar encallada en la paradoxa aparent dels coneixedors que no volen parlar.

En qualsevol cas, i sigui quina sigui la fórmula final per avaluar el coneixement de la llengua, una cosa sembla clara: el decalatge pregonat al llarg de la darrera dècada entre l'increment del coneixement i l'evolució de l'ús a la Catalunya contemporània no ha d'atribuir-se únicament, ni tan sols de manera principal, a prevencions ideològiques o a reticències estrictament identitàries. A l'hora d'entendre el motiu pel qual l'ús del català (no) progressa com ho fa, cal tornar a parlar —a més a més de les ideologies— dels coneixements, concretament, de la manca de coneixements.

Bibliografia

BAKER, Colin; JONES, Prys [ed.] (1998). *Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education*. Clevedon: Multilingual Matters.

- BOIX I FUSTER, Emili; VILA I MORENO, Francesc Xavier (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.
- SIGUAN, Miquel (2001). *Bilingüismo y lenguas en contacto*. Madrid: Alianza.
- TORRES, Joaquim [coord.]; VILA I MORENO, Francesc Xavier; FABÀ, Albert; BRETXA I RIERA, Vanessa (2006). *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Secretaria de Política Lingüística.
- VILA I MORENO, Francesc Xavier (2004). «De l'ús al coneixement: algunes reflexions sobre la promoció de la llengua al sistema educatiu». A: VALLVERDÚ, Francesc [ed.]. *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Vic (17 i 18 d'octubre de 2003)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Vic: Universitat de Vic; Ajuntament de Vic, p. 149-177.
- VILA I MORENO, Francesc Xavier (2005). «Els coneixements lingüístics». A: TORRES, Joaquim [coord.]; VILA I MORENO, Francesc Xavier; FABÀ, Albert; BRETXA I RIERA, Vanessa (2006). *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Secretaria de Política Lingüística, p. 17-54.
- (2006). «Els coneixements lingüístics». A: TORRES, Joaquim [coord.]; VILA I MORENO, Francesc Xavier; FABÀ, Albert; BRETXA I RIERA, Vanessa; SOROLLA, Natxo; PRADILLA, Miquel Àngel. *Enquesta sobre els usos lingüístics a Andorra 2004. Llengua i societat a Andorra en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Vicepresidència. Secretaria de Política Lingüística, p. 21-46.